

EXPOZIȚIA „PAUL ABADIE — ARHITECTUL”

Muzeul național al monumentelor franceze a găzduit între 4 noiembrie 1988 și 16 ianuarie 1989, expoziția „Paul Abadie — arhitectul, 1812—1886”, organizată de Reuniunea muzeelor naționale cu concursul Serviciului tehnic al Direcției muzeelor franceze. Expoziția* a reprezentat o formă îmbogățită a celei organizate cu prilejul centenarului morții celebrului arhitect francez. Au contribuit cu materiale și documente arhivele orașelor Angoulême, Bordeaux, Arhiva departamentului Dordogne, Muzeul de artă din Angoulême, Muzeul orașului Bergerac, Muzeul Carnavalet, Muzeul Montmartre, Muzeul Orsay (Paris), Episcopia Angoulême, bibliotecile municipale din Bordeaux și Périgueux, Biblioteca națională din Paris, Arhiva Direcției patrimoniului, Arhiva istorică a Arhiepiscopiei Parisului, Centrul de cercetări pentru monumente istorice, societățile de istorie și arheologie din Périgueux și Charente.

Expoziția a avut mai multe secțiuni. Prima, cum era și firesc, intitulată „Abadie. Viața și omul” a cuprins o serie de date biografice privitoare la arhitect și familia lui. S-a născut la Paris la 10 noiembrie 1812. Tatăl său, Antoine Paul Abadie, era arhitect. În anul 1818, Abadie tatăl este numit arhitect al Departamentului Charente și familia se mută în orașul Angoulême. Între 1823—1831, Abadie fiul este elev al colegiilor din Angoulême și Bordeaux. În anul 1832, se exersează în atelierul de arhitectură al lui Achille Leclerc. La sfârșitul anului 1834, Paul Abadie intră la Școala de Arte Frumoase din Paris. Începând cu anul 1839, tânărul arhitect participă la numeroase concursuri pentru realizarea unor construcții laice și religioase atât în Franța cât și în străinătate. În urma creării Comisiei artelor și edificiilor religioase, în 1848, Paul Abadie este numit arhitect al Circumscripției 21, în componența căreia intrau orașele Périgueux, Angoulême, Chars. Primul proiect important al arhitectului datează din anul 1849. Este vorba de biserica Saint Martial din Angoulême. În anul 1855, Abadie devine membru al Societății franceze de arheologie. Din anul 1857, datează primul proiect realizat de Abadie pentru restaurarea unui monument din orașul Bordeaux. În anul 1871, este numit membru al Comisiei monumentelor istorice. Paul Abadie moare în 1886.

Secțiunea următoare a expoziției — „O formațiune ambiguă” — a urmărit să redea contextul în care s-a format ca arhitect Paul Abadie, context în care predomina tradiția neoclasică (și al cărui exponent era Paul Abadie tatăl) și curentul academist care submina această tradiție. În climatul Școlii de Arte Frumoase, tânărul Abadie va fi influențat atât de spiritul clasic cât și de cel academist. În lunga sa carieră, arhitectul va practica un limbaj particularizat pentru fiecare monument sau construcție, apelând la acele elemente care le puneau mai bine în valoare. A fost preocupat și de arheologie. Pe baza unor rezultate ale cercetărilor arheologice a propus restaurări de monumente.

A treia secțiune s-a intitulat „Meșteșugul arhitecturii și ritualul construcției”. În cadrul ei s-a subliniat statutul social al arhitectului în secolul al XIX-lea, faptul că Paul Abadie a fost membru al unor comitete naționale de arhitectură și monumente, a îndeplinit numeroase funcții publice ceea ce a dus la implicarea sa în realizarea unui mare număr de construcții laice și religioase, la restaurarea de monumente, la organizarea de șantiere etc.

„Restaurările”, următoarea secțiune a expoziției, a prezentat marile realizări ale lui Abadie în acest domeniu atât de dificil (ținând seama de epocă). Referindu-se la preocuparea privind restaurările, Paul Abadie spunea despre el că este un chirurg. Restaurarea în contextul secolului al XIX-lea reprezenta nu numai o operație de reținere a monumentului și de redare în circuitul public dar și o acțiune cu un caracter educativ și estetic. Ea trebuia să combată spectacolul romantic al ruinelor atât de mult cîntat de poeți și ideea de sacrilegiu susținută de fanatismul religios.

Secțiunea următoare — „Restaurările: monumente istorice și biserici rurale” — aborda aspecte privind evoluția instituțiilor franceze din secolul al XIX-lea care își asumaseră această activitate și modul de alcătuire al bugetelor destinate lucrărilor de restaurare. Dintre monumentele restaurate după proiectele lui Abadie, în expoziție au fost prezentate cele din localitățile Montmoreau (Charente), Entraignes Angoulême, Périgueux, Bordeaux. Pe traseul acestei secțiuni s-au ilustrat, prin stampe, schițe, desene și imagini fotografice principalele probleme ridicate de restaurarea fiecărui monument în parte.

Expoziția a redat, în continuare, opera constructivă a lui Paul Abadie, subîmpărțită în două mari capitole: construcții religioase și edificii publice. Ca și în restaurare, Abadie a realizat o serie de construcții religioase, între anii 1853—1876, în localitățile din districtele Dordoni și Gironde, precum și în orașele Angoulême și Bordeaux. O contribuție remarcabilă a avut-o marele arhitect la edificarea bazilicii Sacré-Coeur din cartierul parizian Montmartre și unde, cu spiritul său novator, a sintetizat un stil nou, cu multe elemente romano-bizantine, stil ce va fi adoptat pentru multe monumente religioase din estul și sud-estul Franței, ridicate la sfârșitul secolului al XIX-lea. Expoziția a oferit numeroase date privitoare la Concursul din 1874, în urma căruia municipalitatea Parisului a acceptat proiectul echipei condusă de Paul Abadie pentru bazilica Sacré-Coeur. La concurs au participat 78 de proiecte realizate de 76 de echipe dintre care 4 erau din străinătate. Pentru a scoate în evidență originalitatea proiectului lui Abadie, în expoziție au fost etalate schițele celor mai bune și interesante proiecte participante la concurs. Prin fotografii de epocă s-au ilustrat principalele etape și momente din construcția monumentului, decorarea sa interioară precum și amenajarea spațiului înconjurător. Fiind un proiect îndrăzneț, ce se abătea de la canoanele arhitecturale statutare, proiectul lui Abadie

a stîrnit, în epocă, numeroase controverse. Acestea nu au făcut, în final, decât să sublinieze originalitatea bazilicii Sacré-Coeur.

Între numeroasele edificii publice ridicate după proiectele lui Abadie se numără primăria din Angoulême, incluzînd în ea o serie de elemente ale vechiului castel medieval al orașului, clădirea Colegiului „Henric IV” din Bergerac (Dordogne), primăria localității Jarnac (Charente), hotelul din Capvern-les-Bains, extinderea clădirii liceului din Angoulême. Acestea li s-au adăugat numeroase edificii de locuit din orașele Bordeaux și Angoulême. De menționat că Abadie a realizat un proiect de teatru pentru orașul Angoulême.

Ultimele secțiuni ale expoziției au fost destinate analizei operei arhitectului Paul Abadie, influența acesteia în epocă și ulterior asupra arhitecturii franceze. Arhitect de geniu, cu o prolificitate deosebită, abordînd de la restaurarea de monumente, construcția de biserici și edificii publice, pînă la realizarea de monumente comemorative și funerare, Abadie, pe cît de divers ca preocupări, a fost un arhitect de o mare profunzime. El a înțeles să confere fiecărei lucrări originalitate în funcție de destinație și de mediu în care urma să se înteleze. Se poate afirma că a fost inițiatorul unui program în arhitectura franceză din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Organizatorii expoziției au ținut să sublinieze faptul că principala sursă de inspirație a lui Paul Abadie au constituit-o vechile edificii feudale și mărturiile arheologice (sculpturile, frizele și elementele decorative antice și medievale).

Marele arhitect a avut numeroși colaboratori care au fost prezenți în expoziție prin unele din realizările lor.

Expoziția, în întregul ei, s-a constituit într-un omagiu adus marelui arhitect francez, vastei sale opere, spiritului său militant pentru promovarea în arhitectura epocii a unor elemente tradiționale, a muncii sale de restaurator. Totodată, expoziția a fost o bogată sursă de informații privind arhitectura franceză din veacul al XIX-lea, în special din a doua jumătate a secolului, curentele și stilurile care s-au manifestat ca și personalitățile din domeniul arhitecturii ce s-au impus.

* Prezentarea a fost realizată pe baza catalogului expoziției, redactat de un colectiv de specialiști de la universități, muzee și biblioteci franceze în frunte cu Claude Laroche. Catalogul, de format 21×24 cm, are 372 de pagini și conține, pe lângă texte, note bibliografice și tabele cronologice, fișa fiecărui exponat ce a figurat în expoziție, 350 de imagini fotografice și desene, precum și un index general.

ANGHEL PAVEL

GODIŠNJAK 13/1987

Editate de Institutul de protecție a monumentelor de cultură din Zagreb, acest anuar* din 1987 și suplimentul său**, apărut în 1988 și dedicat cunoașterii, sub toate aspectele, a bisericii Sf. Maria (sec. XVII) din Varaždin—Croatia, au intrat, de curind, în biblioteca redacției noastre și le recomandăm cu căldură cercetătorilor — arheologi, istorici de artă și arhitectură, restauratori—pentru bogata informație, de nivel superior, pe care o conțin aceste volume de o ținută grafică elegantă, și modul, concepția în care sînt privite și conservate monumentele

de cultură din țara vecină și prietenă (Iugoslavia).

Ocupîndu-ne mai întîi de primul volum anunțat, acesta se deschide cu un amplu studiu ce valorifică opera arhitectului Ciril Iveković (1896—1933), a cărui activitate se leagă, în special, de îmbogățirea moștenirii arhitecturale a Dalmatiei, de colaborarea cu instituțiile specializate în investigarea celor mai intacte situri arheologice, de protecția și restaurarea monumentelor, ideile lui de specialist în conservare, valabile și astăzi, bazîndu-se pe metoda potrivit căreia documen-

tația detaliată asupra tuturor etapelor constructive să fie însoțită de cunoașterea faptelor, de elaborarea proiectului și de urmărirea pînă la execuție; printre altele, considera că părți dintr-un monument pot fi reconstruite în forma lor originală, dar numai pe baza unei informații riguroase, reale.

Foarte interesantă ni se pare prezentarea, la p. 39—42, a eforturilor de protecție și reînnoire a unei locuințe renaștentiste construite în 1549 în actualul nucleu al orașului vechi din Korčula medievală, despre ale cărui locuințe publice mai referă astăzi